

DOI: <https://www.doi.org/10.36719/2663-4619/77/104-110>

Şəms Əfqan qızı Umudova
Qərbi Kaspi Universiteti
Doktorant
shems.umudova96@mail.ru

MİLAN KUNDERANIN “DÖZÜLMƏZ YÜNGÜLLÜYÜ OLAN VARLIQ” ƏSƏRİ

Xülasə

Milan Kundera əsas müasir yazıçılardan biridir. Həyatı kommunizmin əzabına məruz qalan yazıçı Kundera 1970-ci illərin ortalarında Fransaya sığınmaq üçün Çexoslovakiyanı tərk etdi. Unudulmuş fəlsəfə kimi qələmə verilə bilən romanların müəllifi hesab olunur: onların hamısı tarix, siyasət, öz taleyi ilə mübarizə aparan fərdləri təsvir edir. Onun personajlarının qarşılaşdığı əsas çətinlik mənanın yaradılmasındadır: Onun varlığına necə məna vermək olar? Milan Kunderanın yaradıcılığında fəlsəfi təhlilə ən çox məruz qalan, şübhəsiz ki, varlığın Dözülməz yüngüllüyüdür. “Varlığın Dözülməz Yüngüllüğü” ilk növbədə 1960-1970-ci illərdə Praqa həyatına həsr olunmuşdur. O, Praqa baharından 1968-ci ildə işğal olunmuş Sovet İttifaqına qədər kommunist dövründə Çex cəmiyyətinin bədii və intellektual həyatını araşdırır. Əsas personajlar Tomasdır həyat yoldaşı Tereza, ərinin xəyanətindən əziyyət çəkən fotoqraf; Sabina, azad ruhlu rəssam Tomasın məşuqəsi; və Sabinaya aşiq isveçrəli akademik Franz. Bu dörd simvolun hər biri metaforik bir fiqurun təcəssümüdür.

Tomas qeyri-müəyyənlikdir, həm ər, həm də dəyişkən məşuqdur, başqa sözlə, Kierkegaard kateqoriyalarından, etikadan və estetikadan istifadə etməkdədir. Tereza ərinə sadıq, saf sevgini müdafiə edən əxlaqlı, sadıq arvadır. Sabina yüngüllükdür, Kunderanın fikrincə müasirliyi müəyyən edən xüsusiyyətdir. Frans, Tereza kimi, cazibə qüvvəsini təmsil edir. Bu xarakter pis bir evlilikdə ilişib qalıb. O, köhnə dünyanı təcəssüm etdirir. Kundera bütün əsərlərində, o cümlədən bu romanında da özünün həyata keçməyən arzularını qələmə alıb və sözdən sirli-sehri, əfsunlu bir dünya yaradıb. Kunderanın əsərlərində adi bir zarafat bəzən faicəyə gətirib çıxarır.

Açar sözlər: varlıq, heçlik, yüngüllük, sevgi, sadıqlıq, cazibə, xarakter, yenilik, saflıq, qeyri müəyyənlik, dəyişkənlik

Umudova Shams Afgan

"A creature with unbearable lightness " by Milan Kundera

Abstract

Milan Kundera is one of the main contemporary writers. Writer Kundera, whose life was tormented by communism, left Czechoslovakia in the mid-1970s to seek refuge in France. He is considered the author of a novel that can be written as a forgotten philosophy: all of them describe history, politics, individuals struggling with their own destiny. The main difficulty faced by his characters is in creating meaning: How can his existence be given meaning? The most subjected to philosophical analysis in Milan Kundera's work is undoubtedly the Unbearable Lightness of Being. "The Unbearable Lightness of Being" is primarily dedicated to life in Prague in the 1960s and 1970s. He explores the artistic and intellectual life of Czech society during the communist period, from the Prague Spring to the occupation of the Soviet Union in 1968. The main characters are Thomas, his wife Teresa, a photographer suffering from her husband's infidelity; Sabina, mistress of the free-spirited artist Thomas; and Franz, a Swiss academic in love with Sabina. Each of these four symbols is the embodiment of a metaphorical figure: Thomas is uncertain, both a husband and a changeable lover, in other words, he uses Kierkegaard categories, ethics and aesthetics. Teresa is a moral, loyal wife who is loyal to her husband and defends pure love. Sabina is light, according to Kundera, it is a feature that defines modernity. Frances, like Teresa, represents gravity. This character is stuck in a bad marriage. It embodies the old world. In all his works, including this novel, Kundera wrote about his unfulfilled dreams and created a mysterious, magical world from words. An ordinary joke in Kundera's works sometimes leads to tragedy.

Key words : being, non – entity, lightness, love, loyalty, attraction, character, innovation, purity, uncertainty, variability

Varlığın dözülməz yüngüllüyü (çex dilində Nesnesitelná lehkost bytí) Milan Kunderanın 1982-ci ildə yazılmış və ilk dəfə 1984-cü ildə Fransada nəşr olunmuş beşinci romanıdır. 1968-ci ildə Praqada qurulan süjet, 1968-ci ildə Praqa baharı zamanı Çexoslovakiya kontekstində, daha sonra SSRİ-nin ölkəni işğalı zamanı sənətçilərin və ziyalıların həyatı ətrafında cərəyan edir. Varlığın Dözülməz Yüngüllüyü bir neçə mövzunu özündə birləşdirir və hər şeyin mərkəzində böyük ideyaları təcəssüm etdirən personajlar yer alır. Onların arasında Tomas azad və ehtiraslı sevgili arasındakı macərələri əhatə edir, Tereza isə saf sevgi axtarır, Sabina isə yüngüllük ardınca gedir. Kundera əvvəlcə Nitsşeçilərin əbədi qayıdış konsepsiyasını təhlil edir. Onsuz şeylərin keçiciliyi insan üçün yüngülləşdirici haldır. “Efemer olanı qınamaq olarmı? »1. Əksinə, “əbədi qayıdış dünyasında hər bir jest dözülməz bir məsuliyyət yükünü daşıyır. Əgər əbədi qayıdış ən ağır yükdirsə, bu fonda həyatımız bütün gözəl yüngüllükləri ilə görünə bilər. »Qəhrəman Tomas, qərarlılığımıza görə özünü günahlandırır, amma nəhayət, öz-özünə deyir ki, nə istədiyinizi bilməmək normaldır, çünki “sizin yalnız bir həyatınız var və onu əvvəlki həyatlarınızla müqayisə edə və ya sonrakı həyatlarınızda düzəldə bilməzsiniz. O, öz-özünə bir alman atalar sözünü təkrarlayır: “yalnız bir həyat yaşaya bilmək heç yaşamamaq kimidir”. Bu iki anlayış kitabın əsasını təşkil edir. Onlar iki fəslin başlığını təşkil edirlər. Parmenidin meyarları (ağır mənfi, yüngül müsbət) sorğulanaraq təhlil edilən bu anlayışlar qəti şəkildə alleqorik deyil. Onların qəti təyin edilmiş dəyəri yoxdur, personajlar ardıcıl olaraq onların qeyri-müəyyənliyi ilə maraqlanırlar. Səbinə yüngüllük, sentimental və ideoloji azadlıq axtarışındadır. Tomas daha qeyri-müəyyəndir. Əgər onun “yüngül” adlanan macərələr tərəfdarıdır, o, davamlı əlaqələrdən qaçır və daha çox dünyanın sonsuzluğunu qavramaq istəyir. O, daimi ikiliyə qapılır. O, erotik dostluqlarına son qoya bilmirdi, amma ürəyində yalnız Tereza üçün yer var. (1 səh 129) Cazibə qüvvəsi Tereza və Franz tərəfindən təcəssüm olunur. Bu, sizi varlıqlara və prinsiplərə bağlı edir. Yüngüllük bəzən taleyin ağırlığını nəzərə alaraq dözülməz olur. Kunderanın fikrincə, o qədər ciddi olan sovetlərdən fərqli olaraq Qərbdə belədir, onlar gülüncdür. “Zarafat” filmində cazibə qüvvəsinə diqqət yetirdikdən sonra Kundera burada yüngüllük və ağırlıq arasındakı dixotomiyaya diqqət yetirir. “Olmaq və unutmaq arasında yazışma tənqidi yanaşma var. Yəni gözəl və 100% məqbul olan, buna görə də çox sünidir və yalnız manipulyasiya, bədii və ya başqa şəkildə tapıla bilər. Kundera bunu insanın bu dünyanın pisliyinə atdığı təvazökarlıq pərdəsi kimi təyin edir. Bütün əsas ideologiyalar tərəfindən istifadə olunur, “Katolik, Protestant, Yəhudi, Kommunist, Faşist, Demokratik, Feminist, Avropa, Amerika, Milli, Beynəlxalq Kitsch. Kitschin əksi şübhə ilə müəyyən edilir: “Totalitar kitç krallığında cavablar əvvəlcədən verilir və hər hansı yeni sualları istisna edir. Buradan belə nəticə çıxır ki, totalitar kitçin əsl rəqibi sual verən adamdır”. Romanın sonunda Terezanın Tomasın xoşbəxt olduğuna şübhəsi ilə onun adı bir evdə olması arasında mənə antitezəsi yaranır. Biz onların yeni həyatında klişe formasında tapırıq. “İnsan gözəllik hissini rəhbər tutaraq, təsadüfi hadisəni (Bethovenin musiqisi, qatar stansiyasında ölüm) sonra həyatının partiturasına yazılacaq motivə çevirir. (1 səh3) Kundera üçün həyat musiqi partiturasına bənzəyir. Varlıq hər bir anlayışı, hadisəni və ya obyektə öz təcrübəsi ilə əlaqələndirərək mənimsəyir. Bethovenin xatirələrlə əlaqəli musiqisi buna görə də hər kəs üçün fərqli mənə kəsb edir. Beləliklə, kişi şəxsiyyətini və daha da vacibi başqaları ilə münasibətlərini müəyyən edən bir not tərtib edir. “Nə qədər ki, insanlar az-çox gəncdirlər və həyatlarının musiqi partituraları yalnız ilk addımlarındadır, onlar birlikdə onu bəstələyə və motivlər mübadiləsi apara bilərlər, lakin daha yaşlı bir yaşda görüşdükdə, musiqi partituraları daha çox olur və ya daha az tamamlanır və hər bir söz, hər bir obyekt hər kəsin hesabında başqa bir şey deməkdir. Cütlüklər öz xallarını birlikdə yazır və beləliklə sevgilərini gücləndirirlər. Digər tərəfdən, iki böyük insan daha gec yaşda görüşsələr, digərinin xəyalını bölüşməkdə çox çətinlik çəkəcəklər. Buna görə də Frans və Sabina anlaşılmazlıqlarla üzleşirlər: istifadə etdikləri müxtəlif anlayışlar fərqli mənələrə malikdir. Kundera bu dəqiq məqamı “Səhv Anlaşılan Sözlərin Kiçik Leksikonu” fəslində göstərir. Milan Kundera burada romantik münasibətlərə dair dərin pessimist görünür. Digər Kundera romanlarından daha çox, bu bir sevgi romanıdır. Tereza qısqandır. Onun gündüzün ram etdiyi qısqançlığı gecələr yuxudan oyanır, əslində ölüm haqqında şeirlər olan yuxular libasındadır. Uzun səyahətində gənc qadını müşayiət edir, çünki əri Tomas, yarı don-Juan, yarı Tristan, ona olan sevgisi və onun keçilməz azad cazibələri arasında parçalanmışdır. (1 səh137) Tomasın məşuqələrindən biri olan Səbinənin taleyi romanın mahiyyətini bütün dünyaya yayır. Ağıllı, sentimental o, böyük Cenevrə sevgisi olan Franzı tərk edir və azadlığının arxasınca Avropadan Amerikaya qaçır, ancaq sonda “varlığın dözülməz yüngüllüyünü” tapır. Həqiqətən, hansı keyfiyyət – cazibə qüvvəsi və ya

yüngüllük – insan vəziyyətinə ən yaxşı uyğun gəlir? Bəs ciddi adam yerini qeyri-ciddilərə vermək üçün harada dayanır və əksinə? Kundera paradoks sənəti ilə bu sualları bir neçə sadə məlumatdan ibarət, lakin daim yeni nüanslarla zənginləşən mətn vasitəsilə hekayə, yuxu və düşüncə, nəsr və poeziyanın bir araya gəldiyi variasiya oyununda verir. Heç vaxt, bəlkə də, Kunderada cazibə və təsadüfilik bu məndəki kimi birləşdirilməyib. Burada ölümün ikiqat üzü var: şirin yuxu kimi kədər və qəddar qara farsın üzü. Çünki bu roman həm də ölüm haqqında bir düşüncədir: fərdlərininki, lakin əlavə olaraq, bizim köhnə Avropamız haqqında. Milan Kundera intim hissələrimizi təsvir etmək qabiliyyətinə malikdir. Bütün roman personajların, əsasən iki cütlüyün fərqli hissələri üzərində qurulub. (2 səh1) Başqalarının cəlb etdiyi hekayənin əsas personajı, parlaq çex cərrahı, skeptik, kommunistdən məyus olan və 1968-ci il Rusiya işğalından açıq şəkildə düşmən olan, qadın düşkünü Tomasdır. Tereza, onun həyat yoldaşdır. Özümü ifşa etdiyim və repressiyalara məruz qaldığım üçün ərizəyə imza atsam, risk edirəm, ona görə də istefa verirəm. Mən məşhur həkim statusundan pəncərə yuyan statusa keçərək hökmü özüm sifariş edirəm. Beləliklə, mən bütövlüyümü qorumağa qərar verdim. Sonra birdən və gözlənilmədən xoşbəxtəm! Məsuliyyətsiz yaşamaq xoşbəxtlikdir. Anlayıram ki, o, mənə qiymətli vaxt təklif edir. Bu roman kinsizliyin narahatedici bir həqiqətinə, varlığın bu yüngüllüyünün pozduğu ümidə dalmaqda çətinlik çəkir. Ümitsiz hekayə, xoşbəxtlik axtarışı bizi əhatə edən pisliyi inkar etmək, fərdliyimizə aldanmaq, şüursuzluğumuzla manipulyasiya etmək, hər birimiz həyatımızı gözümüzün qarşısında pərdə ilə yaşayırıq. Hər şey Parmenidesdən başlayır. Eramızdan əvvəl 6-cı əsrdə filosof hər bir üzvü ya müsbət, ya da mənfi ilə əlaqəli olan əks elementlərin təsnifatını qurdu. Özünü açıq-aşkar sadələşdirən bu manixey baxışında istilik müsbət, soyuq isə mənfi hesab olunur; qaranlıq mənfi olduqda işıq müsbətdir; varlıq müsbət, yoxluq isə mənfidir. Milan Kundera bir neçə əsr sonra müdaxilə edir və Parmenidin idealarına qarşı yüngüllük-ağırılıq cütlüyünü qoyur. Başlıq kifayət qədər fəlsəfi görünüşü ilə artıq təəccübləndirir. (1 səh201) Üstəlik, hətta fəsilin adları belə çəşnəlik yaradır. Üstəlik, roman esseyə layiq arqumentlə açılır ki, bu da təəccübü daha da artırır. Bu fəlsəfənin vacib elementidir. Bütən olanlar ürəyində sevgiyə qarşı acizliyini dərk edən bir insanın öz üzərində sevgi komediyasını oynamağa başlayan isterik reaksiyası deyildimi? Hansı qərarın düzgün olduğunu yoxlamağın heç bir yolu yoxdur, çünki müqayisə yoxdur. Hər şey ilk dəfə və hazırlıqsız olaraq dərhal yaşanır. Sanki aktyor heç məşq etmədən səhnəyə çıxıb. Bəs həyatın ilk təkrarı həyatın özüdürsə, həyatın nə dəyəri ola bilər? Həyatı həmişə eskiz kimi göstərən də budur. Amma hətta “eskiz” də düzgün söz deyil, çünki eskiz həmişə nəyinsə eskizi, rəsmi hazırlanmasıdır, halbuki bizim həyatımız olan eskiz heç bir şeyin eskizidir. İnsan həyatı yalnız bir dəfə baş verir və hansının doğru, hansının yanlış qərar olduğunu heç vaxt yoxlaya bilməyəcəyik, çünki istənilən vəziyyətdə yalnız bir dəfə qərar verə bilərik. Bizə ikinci, üçüncü, dördüncü həyat verilmir ki, fərqli qərarları müqayisə edək. (3 səh2) Tomas öz-özünə dedi: Məhəbbət sevişmək istəyi ilə deyil (bu istək saysız-hesabsız qadın kütləsinə aiddir), ortağ yuxu istəyi ilə (bu istək yalnız bir qadına aiddir) təzahür edir. Tomas və Tereza romanın iki qütbləridir. Praqa baharından sonra qaçdığı Çexoslovakiyasız dayana bilməyən Tereza kimi keçmişin ağırlığını çiyimizdə daşımağı seçsək, necə ki, Tomassız, qısqanc bir məhəbbətlə əzizlədiyi əri və buna görə də, əbədi narazıdır yoxsa bu ağırlıqdansa, qadınları araşdıran cəzbedici həkimi sanki neşərlə tədqiq edən əşyaları parçalayan kimi başa düşə bilən məşuqə dostu Toması və Səbinəyə xas olan yüngüllüyünü üstün tutmalıyıq? Hansı oriyentasiyanın ən dözümlü olduğunu bilmədən roman öz növbəsində müxtəlif personajların baxışlarını təklif edir. Lakin qeyri-reallıqla çalarlı bu qeyri-müəyyən roman tez bir zamanda əks olunma və poetiklik arasında fırlanan dialektik sorğu kimi görünür və belə nəticəyə gəlir ki, cazibə və yüngüllük, eyni dərəcədə dözülməzdir, heç vaxt real qərardan irəli gəlmir. (4 səh3) Tereza kiçik bir şəhərdə ofisiant kimi məyus bir həyat yaşayırdı və xüsusilə də vulqar anasından qaçmağı xəyal edirdi. O, Tomada ziyalı və xəyalpərəst olduğunu tanıyır və dərhal ona aşiq olur. İkisi birlikdə yaşayır, lakin Tomas məşuqələrindən imtina edə bilmir. Bir müddət o, öz xəyanətini Terezadan gizlədir. Nəhayət, bunu etiraf edir, lakin seksuallığının ona olan sevgisindən tamamilə ayrı olduğunu iddia edir. Davranışını qəbul edə bilməyən və ya cinsi münasibətə yüngül münasibət bəsləyə bilməyən Tereza getdikcə kabuslardan əziyyət çəkir və intiharı düşünür. Terezanı xoşbəxt etmək üçün Tomas onunla evlənir. Bununla belə, o, məşuqələrini, o cümlədən ən yaxın dostu və uzun müddətdir sevgilisi olan gözəl, ehtiyatsız və istedadlı rəssam Səbinəni saxlayır. Özünə rəğmən, Tereza Səbinənin açıq-saçıqlığı və səliqəsizliyinə məftun olur və iki qadın mehribanlaşır. Sabina Terezaya Praqada fotoqraf kimi iş tapır. Səbinə ilə dostluğuna baxmayaraq, Terezanın Toması qısqançlığı azalmır. (5 səh1)

"Bir eşqin unudulmaz olması üçün şanslar ilk andan etibarən Assisili Müqəddəs Fransisin çiyindəki quşlar kimi bir araya gəlməlidir." "Varlığın dözülməz yüngüllüyü" çağdaş ədəbiyyatın şah əsəridir. Qaçılmazdır ki bu roman müasir klassikə çevrilir. Bu əsərə ədəbi mənzərə kontekstində yanaşdıqda ona əzəmətli yer verən səbəblərin üç üsürlə bağlı olduğunu görürük: axıcı, sadə və havadar yazı;

personajların dərin və orijinal təhlili;

Nitsşenin fəlsəfəsi və Bethovenin musiqisi ilə qarşılıqlı əlaqə;

Kitabın əsas mövzusu həm psixoloji, həm də fəlsəfi baxımdan ən mürəkkəb realıqda məhəbbətdir. Dörd əsas personaj vasitəsilə biz müxtəlif mümkün sevgi birləşmələrini öyrənirik:

Aşiq olan və sadıq olmağa çalışan dəyişkən adam;

Şərti olaraq sevgi dolu münasibət quran azad qadın;

"Azad" qadını kəşf edən və ənənəvi cütlüyünü tərk edən qırx yaşlarında kişi;

Erotik dostluq;

Dəyişkən kişini sevməyə çalışan sadıq və sevən qadın; (6 səh 3)

Bu romanı inanılmaz dərəcədə unikal edən onun xətti olmaması və yazıcının rejissor kimi görünən rolu olmasıdır. Bu, ört-basdır etmək üçün oxuduğunuz hekayə deyil. Onlar bir-birinin ardınca qoyulan, personajların ümumi obrazını yenidən qurmağa imkan verən daha çox foto kadrlardır. Yazıcı, dirijor sənin əlindən tutur və hekayələrinin vacib məqamlarını - sözün əsl mənasında, izah edir. Bu, həqiqətən də onların hər birinin hekayəsidir... Həqiqətən də kəşf edəcəksiniz ki, sujet xəttinin yoxluğu romanın gedişində sonuncuların həyatına (yaxud onun bir hissəsinin) yaşamasına imkan vermək kimi bir üstünlüyə malikdir.. Bir tərəfdən, bu romanın tarixin struktur təşkili baxımından ədəbi zəmin təmizlədiyini bəzən unuduruq. Bu orijinallıq çağdaş ədəbiyyatsevərlərin diqqətindən yayına bilər. (7 səh 2) Digər tərəfdən, yazıcının bu personajların birbaşa özü ilə oxucu arasında psixoloji və fəlsəfi sorğu-sualına müraciət etməsi burada yenə də Kunderanın müasir ədəbiyyatda geniş yer tutan orijinallığıdır. Əgər Kundera da nümunə kimi göstərsə, xüsusən də onun digər böyük şah əsəri olan "ölümsüzlük"də həyata keçirildiyini görə biləcəyimiz bu iki prosesi icad etdiyinə görədir. Sujet xətti hekayələrin pərəstişkarları bəzən fəsilələrin təşkili ilə təəccüblənirlər. Səhv etməyin, bu, fəlsəfi çağırışla romantik bir əsərdir. Yüngül ton, axıcı yazı və "şok düsturlarından" istifadə oxucunu çaşdırmamalıdır, hekayə(lər) yalnız ruhun hərəkət etdiyi yüngüllük və ciddilik hissi arasındakı bu ruh vəziyyətini oymaq üçün bir bəhanədir. Təsnifatı olmayanlar arasında təsnif edilə bilməyən bu roman zirvəsində Kunderanın bizə baxdığı və rəğbətlə gülümsədiyi bir dağ kimi dayanır. Həmişə sizə yaxındır, buna baxmayaraq, o, hər cəhətdən ölçətməzdir. (8 səh 4)

Varlığın Dözülməz Yüngüllüyü yüngüllüklə ağırlığın fəlsəfi müzakirəsi ilə açılır. Kundera Nitsşenin əbədi qayıdış və ya ağırlıq fəlsəfəsi ilə Parmenidin həyatı işıq kimi başa düşməsi ilə ziddiyyət təşkil edir. Kundera maraqlıdır ki, həyata hər hansı bir məna və ya çəki aid etmək olarmı, çünki əbədi dönüş yoxdur: əgər insanın yalnız bir yolu sınamaq, bir qərar vermək imkanı varsa, o, başqa bir yol tutmaq üçün geri qayıda bilməz və sonra ikisini müqayisə edə bilməz. Kundera iddia edir ki, həyatları birləşdirmək bacarığı olmadan biz məna tapa bilmərik; mənanın mövcud olduğu yerdə biz ancaq dözülməz bir çəkisizliklə qarşılaşırıq. (9 səh 3)

"İnsan heç vaxt nə istədiyini bilə bilməz, çünki onun yalnız bir həyatı var və onu keçmiş həyatları ilə müqayisə edə və ya sonrakı həyatlarında düzəldə bilməz. » İxtisasca həkim olan Tomas özünü bu şəkildə sorğulayır və həmişə ekzistensialist (və ekzistensial) suallarla dolu bir həyat yaşayırdı. Tereza ilə yaşamaq üçün verdiyi qərarın doğru olub-olmadığını yoxlamaq üçün heç bir yolu yoxdur, çünki bu, onun o vaxta qədər heyrətamiz ciddiliklə qəbul edilən həyat fəlsəfəsinə ziddir: bağlamamaq. Onun münasibəti və sonra rəssam olan Tereza ilə son evliliyi onu təəccübləndirir: o, on il əvvəl birinci həyat yoldaşından boşandı, sonra o, qadınla yanaşı yaşamaq üçün doğulmadığını başa düşdüyünü düşündü. O vaxt o, arvadından, oğuldan, anadan və atadan (gəlinini himayə edən) xilas etməklə ustad zərbəsini dəf etmişdi. Tomas qadınlar istəyirdi, lakin onlardan o qədər qorxurdu ki, qorxu və istək arasında bir kompromis tapmışdı: özünün dediyi kimi "erotik dostluq". Onun fikrincə, "yalnız sentimentallıqdan uzaq, heç bir tərəfdəyin digərinin həyatı və azadlığı üzərində hüquqlar qəbul etmədiyi münasibətlər hər ikisinə xoşbəxtlik gətirə bilər. (10 səh 1) Bu, sevginin Tomasın həyatından kənar qalmasını nəzərdə tutur: "Birgə yuxu sevginin cinayəti idi". Əslində, sevginin ardınca gələn anda Tomas tək qalmaq üçün qarşısını almaz bir arzu hiss etdi. Və bir neçə ildən sonra o, Tereza ilə birgə yatmağı səbirsizliklə gözlədiyini kəşf edir. Anlayır ki, ona olan məhəbbət sevişmək istəyi ilə (bu istək saysız-hesabsız

qadınlara aiddir) deyil, ortağ yuxu arzusu ilə (bu istək yalnız bir qadına aid deyil) təzahür edir. Bununla belə, yavaş-yavaş Tomasın fantaziyaları öz yerini tutur və hər ikisinin qısqançlığı açıq-aydın ümitsiz bir vəziyyət yaradır, çünki “məşuqələrinin gözündə o, Terezaya olan məhəbbətinin bədnam möhürü ilə damğalanırdı, Terezanın gözündə məşuqələri ilə sərgüzəştlərinin bədnam möhürü. » Bu qəribə hekayə 1968-ci ildə Praqa baharı zamanı Praqada başlayır. Avqustda rusların ölkəni işğal etməsi cütlüyün ixtilafını görən yeni bir vəziyyət yaradır. İsveçrəyə gediş cütlüyə bu pis yamağı aradan qaldırmağa imkan verəcəkmi? Tomas hələ də öz ziddiyyətlərində, görünür, şüursuz davranışından sonra Terezaya zəncirləndiyinə inanır. O, həmişə bu azadlığı, ona “varlığın şirin yüngüllüyünü dadmaq üçün Parmenidin sehrlı məkanında uçmaq” təəssüratı yaradan bu yüngüllük hissini xəyal etmirmi? “Münasibətinin başqalarının, o cümlədən Terezanın əziyyət çəkdiyini başa düşəndə mərhəmət kimi digər hisslər də tədricən onda yaranacaq. Tereza ilə maraqlanan fantaziyalar Toması saxlayacaqmı? Vaxt keçdi və Tomasın daimi məşuqələrindən biri olan Səbinə onu Frans üçün tərk etdi. Sonra roman başqa istiqamətə doğru gedir və biz inqilabi illüziyaların çoxdan söndüyü (Çexoslovakiya), lakin həyata keçirilən həyatın qaldığı ölkədən gələn Fransın Sabina ilə mürəkkəb həyatına baxırıq. Böyük risk, cəsarət və təhlükə miqyası ölüm. Franz, Səbinənin tez-tez getdiyi sənət qalereyasının sahibi Marie-Claude ilə evlidir. Etiraf günü gəldi və Marie-Claude-in məşuqənin adının açıqlanmasına reaksiyası Fransı tamamilə narahat edir. Xüsusən də elə həmin gündən Səbinə yoxa çıxır. Tomas və Terezanı daha sonra, hələ 1968-ci il hadisələri zamanı tapırıq və Tomas ləqəbli müəllif kommunist rejimlərindəki vəziyyətin müvafiq təhlilini təqdim edir: “Cinayət rejimləri cinayətkarlar tərəfindən deyil, buna əmin olan həvəskarlar tərəfindən formalaşdırılıb. Cənnətə aparan yeganə yolu kəşf etdi. Və bu yolu mərdliklə müdafiə etdilər, bunun üçün çox adamı edam etdilər. Sonralar gün kimi aydın oldu ki, cənnət yoxdur və buna görə də həvəskarlar qatildir. Və Tomas özünə həlledici sualı verir: bilmədiyimiz üçün günahsızımı? Taxtda oturan axmaq, sadəcə olaraq, axmaq olduğuna görə bütün məsuliyyətdən azad olurmu? Atasını bilmədən öldürən, anasını da bilmədən sevən Edip hekayəsi Tomaya görə bir nümunədir: Cahilliyindən çəkdiyi bədbəxtliyin tamaşasına dözə bilməyən Edip gözlərini çıxardı və kor Fiv krallığını tərk etdi. Tomasın Praqa qəzetinə təklif etdiyi məqalədəki bu mövqeyi, təbii ki, nəticəsiz qalmayacaq. Müəllif diqqət çəkən məqamlara tez-tez geri dönüşlər edir və gələcəyin işığı ilə aydın təhlil aparır. Tomas qadınlara olan aludəçiliyi ilə maraqlanır və geriye baxaraq hesab edir ki, mənliyin bənzərsizliyi insanlarda ağılaşmaz olan şeylərdə çox dəqiq gizlənir. Və əslində qadınların bu ağılaşmaz hissəsidir, qadını digərlərindən fərqləndirən bu hissə onu vəsvəsə edir. Onun vəsvəsəsi romantik deyil, sırf sərbəstdir. Və hər dəfə Tomas “dünyanın bir parçasını bir daha ələ keçirməyin, öz xəyali neştrə (o həkim və cərrahdır) kainatın sonsuzluğunda kətdən nazik bir parça kəsməyin parlaq hissini yaşayır. . » Müəllifin nəfəsini tutmaq üçün hekayədəki fasilələr kimi çoxşaxəli çıxışları var. (11 səh 2) Mən romanların personajları ilə bağlı olanı xüsusilə aktual hesab etdim: “Qəhrəmanlar bir vəziyyətdən, bir cümlədən, bir metaforadan doğulur, hansı ki, müəllifin hələ də baş vermədiyini zənn etdiyi əsas insani imkanları ehtiva edir. Romanımdakı personajlar mənim gerçəkləşməmiş imkanlarımdır. » deyir Milan Kundera. Fəsilərdən görünür ki, Tomas əsasən mömindir və o, ədalət, yəni Allahın Padşahlığı uğrunda mübarizə aparır. On illər sonra tapdığı oğlu Simon kimi. Siyasi şərait sonradan Toması dərmandan əl çəkməyə məcbur etdi. O, pəncərə təmizləyicisi oldu. Yeddinci hissə mahiyyətə Karenina, Tomas və Terezanın itinə həsr olunub. Heyvanlar üzərində insanın hökmranlığının cinayət kimi qınandığı möhtəşəm və çox təsirli bir fəsil, inək və at üzərində qəsb etdiyi hakimiyyəti müqəddəsləşdirmək üçün Allahı icad edən, maral və ya bir heyvanı öldürmək hüququ ilə özünə təkəbbür göstərən bir adam. Müəllif daha sonra cəsarətli bir müqayisə aparır: “İnsan cütlüyü elə yaradılmışdır ki, kişi və qadın sevgisi, kişi arasındakı it sevgisindən daha aşağı təbiətli aprioridir. Sonuncu fədakar sevgidir. İnsanla itin sevgisi qeyri-adidir: bu, münəcişəsiz, ürəkağrıdan səhnələri olmayan, təkəbbürlü sevgidir. Kareninanın təbəssümü qaçıqda olan personajların qəlbində köntöy, səliqəli və bayağı bir sülhün yerləşdiyi bu hərəkətli və gözqamaşdırıcı fəslə həqiqətən işıqlandırır. Çox zəngin 450 səhifəlik roman, hər şeyə rəğmən sevginin çox insani aberrasiyalardan sonra vacib bir yeri oymağ olduğunu sübut edən mürəkkəb personajlarla dolu çox orijinal şah əsər hesab olunur. (12 səh 4)

"Məqsədi "daha yüksək olan" hər kəs bir gün vertiqodan əziyyət çəkməsini gözləməlidir. Vertiqo nədir? Yıxılmaq qorxusu? Yox, Vertiqo yıxılmaq qorxusundan başqa bir şeydir. Bizi yoldan çıxaran və şirnikləndirən, yıxılmaq istəyi altımızdakı boşluq səsidir. (1 3 səh 2)

İroniya, melodram və xəyalpərəstliyin yalnız müəllifin necə yaratacağını bildiyi kimi saf sehrli anları meydana gətirdiyi təntənəli bir kainatda Kundera keçmiş zamanı ölçmək üçün əbədi qayıdışın Nitsşe sxemi ilə yenidən əlaqə qurur. Üslub yüngül olduğu üçün oxumaq asandır. İtirilmiş illüziyaların (böyük və qüdrətli İnternasionalın) bu şəkildə aradan qaldırılmasında, bəzi personajların (Tomas, it) həyatındakı dəyişikliklərdə sonsuz dəqiqlik məqamları (şirinlik və siyasət münasibətləri) var. Şedevr deyil, 20-ci əsrin nəsilləri haqqında kult kitabıdır. Bu baxımdan, daha da irəli gedən, məyusluq sənətini daha da irəli aparan və həyatımızın və düşüncələrimizin qidalandığı əsas aldatmacanı bu nöqtəyə qədər ortaya qoyan ədəbi əsər hesab oluna bilər. Bu kitab insanı düşündürür, zənginləşdirir, yetişdirir. Müəllif sadəcə hekayə danışmır, onun arxasında gizli bir məna var. Mətn dərinir. Bu kitabda o qədər məna zəngindir ki, əhatə olunan mövzular çoxdur, saatlarla, saatlarla müzakirələr aparılacaq dərəcədə çoxdur. Eşq hekayələri ilə fəlsəfi söhbətlər arasında bu romanın mahiyyəti bir biri ilə vəhdət təşkil edir. (14 səh 1)

Ateist olmaq - əslində imanlı olub-olmamaq demək deyil. Bəs o zaman taleyin ideyası, ideya axtarışına və həyata keçirilməsinə həsr olunmuş həyatın, əsərdə təcəssüm olunmuş idealın, insan miqyasında bir missiyanın, yaradıcılığın özü olur? Bu romanda yaradıcı kimi qəbul edilməli olan iki personaj, Tomas və Sabina öz sənətlərində reallaşmaya nə sərmayə qoymurlar, nə də təcəssüm edirlər, onlar yalnız həvəskarlar, diletantlar kimi görünürlər ki, onların əsl səmimiyyəti yoxdur. Dəyər kimi bu səmimiyyət anlayışı mənə elə gəlir ki, Milan Kunderanın əsəri ilə bağlı aparılan təhlildə xüsusi olaraq yoxdur və bu, ayıbdır. Yeganə səmimi olanlar, Tereza və Frans, mənə elə gəlir ki, orada bir qədər aşağılama ilə yanaşırlar, nəinki nifrət edirlər: onların güman edilən "ağırlığı", bir gün onların həyatlarına məna vermək şansı olanda, yəni doldurmaq üçün. Biri romantik münasibətdədir, yəqin ki, Tomas ilə deyil, digəri daha rəşadət axtarırsa və bəlkə də siyasi və ya başqa bir öhdəlikdədir. Barmə haqlıdır, amma yenə də Allaha inanmalısən. İman da məhəbbət kimi (səmimi olmaq üçün) idarəolunmaz hisslərdir: insan özünü sevməyə məcbur edə bilmədiyini kimi (və ya sevməyə mane ola bilməz!), insan özünü Allaha inanmağa məcbur edə bilməz! Hansı ki, nəticədə bir çox insan öz həyatlarında məna axtarındadır... və Sevgi (yaxud sevgi?). Bağlılıq və qısqançlıqla mübarizə aparan bütün sevgidir (başqasının xoşbəxtliyini öz xoşbəxtliyindən əvvəl istəyən). onunla/özünə qarşı mübarizə aparır və sevdini başa düşmək, onu daha yaxşı başa düşmək üçün dəyişməyə çalışır, onunla bölüşməkdən əziyyət çəkir. Milan Kundera insan varlığını faktiki və ya şərti olaraq təsvir edir, varlığın yoxluğu və yoxluğunun boşluğu ilə qazılır. Amma heç bir yerdə o, Allahı xatırlatmır, yalnız inanmaq lazımdır ki, O, varlığımızı və dünyamızı çatışmayan sevgi və varlıq hissi ilə doldurmağa qadirdir! Kundera bizə həyatın həll olunmayan paradoks olduğunu öyrədir. Bunu hər biri öz ilkin seçiminə əks qütbə doğru hərəkət edən personajların hər birinin təkamülü sübut edir: Tomas öz xəyanətləri ilə iş görür; Səbinə öz varlığının boşluğunu dərk edir; Tereza Tomasdan azad olur və Franz cinsi arzularını həyata keçirmək və siyasi ideallarını həyata keçirmək üçün arvadını tərk edir. Bu inkişaf həm bu paradoksu, həm də fərdlərin seçim etməkdə azad olmasını əks etdirir. Tale bir oyundur, insan varlığı qeyri-müəyyəndir. Kundera dünyanı bir-birinə zidd olan cütlərə bölünmüş görür: işıq/qaranlıq, varlıq/heçlik, bir tərəfdə müsbət varlıq, digər tərəfdən isə mənfi. Parmenidə görə yüngüllük müsbət, çəki mənfidir. Kundera əksinə təsdiq edir ki, yüngüllük birmənalı deyil, eyni zamanda pozitivlik (azadlıq) və neqativlik (Səbinənin azad həyatının boşluğunun çəkisi). Bu anlaşılmazlıq həm də Səbinənin bədbəxtliyidir. (15 səh3)

Kundera cinsəlliyi yüngüllük və çəki baxımından təqdim edir, Freyd kimi eqo, superego və bu kimi ideyalar irəli sürür. Yüngül personajlar erotikdir və seksuallığı yaradıcı fəaliyyət kimi görürlər. Səbinənin seksuallığı sənət kimi təxəyyüllə bağlıdır. Ağır personajlar (Tereza və Franz) cinsəlliyi günahla əlaqələndirirlər. Yüngül hesab olunan Tomasda güclə əlaqələndirilir, ağır seks isə cazibə qüvvəsindən imtina edir. Çılpaq bədən də Tereza tərəfindən dəhşət mənbəyi, əzələli bədən isə Frans tərəfindən yararsız görünür. Siyasət bu romanda fon kimi görünür. Kommünizm nasizmə yaxındır, çünki onların ideologiyası fərdlikdən imtinanı və bunun nəticəsi olaraq kollektivin üstünlüyünü bölüşür. Kommünizm Kundera ilə mədəni sükutun, düşüncənin boşluğunun sinonimidir. Qərb isə əksinə, azadlığı, fərdin təsdiqini təmsil edir. Romantik görüşdə iki varlığın proqramlaşdırılmış görüşünü görən romantik baxışa qarşı Kundera təsadüfi sevgi anlayışına qarşı çıxır. Ona görə heç kim heç kim üçün nəzərdə tutulmayıb. Sevgi təsadüfi olmaqla yanaşı, keçicidir: bu səbəbdən müasir insan ona çox əhəmiyyət verir. Nitsşe və onun əbədi qayıdış nəzəriyyəsi ilə, kainatın və onun hadisələrinin dövrü təbiətini ortaya qoyan bu nəzəriyyə ilə qarşılaşan Kundera, hər bir insanın yaşamaq üçün yalnız bir

həyatı olan unikal tarix baxışına qarşı çıxır. Varlıq yüngüldür, fırlanır, fərdlərdən qaçır. Həyatımıza cazibə qüvvəsini daxil edən əbədi qayıdış ideyasıdır. Eynilə, Əbədi Qayıdış statik tarix fəlsəfəsini təklif edir, Kundera isə dinamik tarixə inanır, tərəqqiyə inanır. Bu romanın zənginliyi danılmazdır. Kundera xüsusilə Yunan filosofları və Nitsşe ilə müzakirələr aparır. (16 səh5)

Ədəbiyyat

1. Milan Kundera – Varlığın dözülməz yüngüllüyü
2. <https://www.ceylanmumoglu.com/az/article/milan-kundera-varligin-dozulmez-yungulluyu>
3. <https://edebiyatqazeti.az/news/incesenet/2459-ekranlasdirilmis-edebi-eserler-milan-kundera-varligin-dozulmez-yungulluyu-romani>
4. <https://www.juanherranz.com/az/Varl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n-d%C3%B6z%C3%BClm%C9%99z-y%C3%BCng%C3%BCll%C3%BCy%C3%BC/>
5. <https://la-philosophie.com/linsoutenable-legerete-de-letre-kundera-analyse>
6. <https://www.sparknotes.com/lit/unbearablelightness/summary/>
7. https://thoughts-about-god.com/stories_/stephanie-chung_blessings-autistic-son?utm_campaign=chung&utm_source=adwords&utm_medium=device&utm_term=good%20novels&gclid=EAIAIQobChMI5KfnloiC9wIVTEaRBR2pBAxWEAMYASAAEgICdfD_BwE
8. <https://edebiyat.az/tags/Varl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%20d%C3%B6z%C3%BClm%C9%99z%20y%C3%BCng%C3%BCll%C3%BCy%C3%BC/>
9. <https://www.theguardian.com/books/2004/may/01/fiction.johnbanville>
10. <http://www.anl.az/down/meqale/edebiyat/2018/sentyabr/607998.htm>
11. <http://ayna-plus.az/2019/varligin-dozulmez-agirligi/>
12. <https://santorpack.ru/az/dom-sad-uchastok/milan-kundera-esse-milan-kundera-biografiya-fakty-iz-zhizni-foto-kundera.html>
13. <https://az.birmiss.com/kundera-milan-milan-kundera-kundera-milan-varliq-doezuelm%C9%99z-yuenguellueyue/>
14. <https://quedeseries.es/az/resena-cinematografica-la-inoportable-levedad-del-ser-1988/>
15. <https://525.az/news/47788-qoca-ve-roman>
16. <https://az.unitsfashion.com/7721410-unbearable-lightness-10-es-from-the-novels-of-milan-kundera>

Rəyçi : prof. G.Abdullabəyova

Göndərib: 14.02.2022

Qəbul edilib: 15.03.2022